

פרופ' יונתן גרוסמן

80 היום השמיני – חטא נדב ואביהוא (א)

אין צורך לומר שהיום השמיני למילואים הנו אחד מן הימים החגיגיים שחוה עם ישראל במדבר. ביום זה התגלה כבוד ה' לעיני כל ישראל בדמות אש שאוכלת את הקורבנות, וכבר ראינו שהעם השתחוה ואמר שירה.

אולם, בסמיכות טקסטואלית שמביעה היטב גם את הסמיכות במרחב, פקדה את משפחת הכהונה טרגדיה נוראה. על מות שני בני אהרן הגדולים – נדב ואביהוא – דרש ר' אחא בר זעירא את הפסוק: "אֵף לְזֹאת יִחָרַד לְבִי וְיִתַר מִמְקוֹמוֹ" (איוב ל"ז, א).¹

אינני יודע אם יש עוד חטא במקרא שרבו המחלוקות בהבנתו כמו חטא הנסתר של נדב ואביהוא. פירושים רבים ומגוונים הוצעו להבנת הבעייתיות שבמעשיהם, אשר הובילו לעונש כה חמור; אכן הכתוב הקצר מאפשר קריאות שונות.² די בסקירה מהירה של העמדות המגוונות שמובאות במדרשי חז"ל בכדי לחוש עד כמה התעלומה גדולה.³ בין שלל השיטות ניתן להזכיר את:

א. לפני ירידת האש מן השמים, העלו אש מעצמם.

ב. הביאו אש מן החולין.

ג. העלו אש שלא בזמנה.

ד. נכנסו לקודש הקודשים.

ה. נכנסו שתויי יין.

ו. נכנסו מחוסרי בגדים.⁴

ז. נכנסו ללא קידוש ידיים ורגליים.⁵

ח. נכנסו פרועי ראש.⁶

ט. הורו הלכה בפני משה רבן.⁷

י. לא היו להם בנים, או שלא היו להם נשים.⁸

יא. מתו בחטא אביהם (על שעשה את העגל).⁹

מבין השיטות שמנינו ישנן הנסמכות על פירושי הכתובים או על סמיכות פרשיות, ויש אחרות שמתעלמות מלשון הכתוב ומוצאות את פשר החטא באופיים או במעשיהם של נדב ואביהוא, בלי קשר ישיר ליום השמיני. סביר להניח שלא כל השיטות שהוזכרו מתימרות לפרש את החטא כפי שעולה ממשוטים של מקראות, ובהחלט ייתכן שחלקן נאמרו מתוך מוטיבציה חינוכית, ולא דווקא מתוך מגמה פרשנית.¹⁰ אולם, אין זה מקרה כי חטא זה סובל על שכמו פירושים כה רבים (ולעיל הוזכרו השיטות שהוצעו בקרב התנאים בלבד!); הכתוב, כאמור, מקצר בדברים, ורב הסתום על המפורש. חוסר הבהירות שבכתוב אף הביאה לפרשנויות (קבליות בעיקר) שוויתרו על חיפוש החטא,

1 ויקרא רבה, פר' כ', ה.

2 ישנם פערים בחומרי העלילה שמקשים על הבנת 'סיפור המעשה', כמו:

א. מתי הקריבו את ה"אש הזרה": לפני שירדה האש מן השמים (כדברי מכילתא דמילואים, שמיני, פר' כב); או שמא לאחר שירדה האש (כדברי אותו מקור בפר' לב)?

ב. מקום הקרבת האש: בקודש הקודשים (במכילתא שם, פר' כב); על מזבח הקטורת (פירוש הראב"ד על המכילתא הנזכרת); או על מזבח העולה (בעלי התוספות, בבלי עירובין ס"ג ע"א, ד"ה מאי דרוש?)

ג. משמעות "אש זרה": אש שהוצתה בידי אדם (מכילתא, שם); אש שהובאה מן הכיריים (=מקום חולין, זוהי דעתו של ר' עקיבא, במכילתא, פר' לב); אש שהוצתה שלא בזמנה (דעת ר' ישמעאל, שם); או אש שהביאה על דעת עצמם (דעת ר' אליעזר, שם).

קצרה יריעה זו מלפתוח דיון ממצה בשאלות אלו ובתשובות השונות שניתנו להן. לאורך דיוננו אכריע בחלק מן ההתלבטויות הללו.

3 סקירות ודיונים בגישות חז"ל המגוונות ימצא המעיין במאמרים הבאים: ע' חכם, "נדב ואביהו", מעינות יא (תשמ"ו), עמ' 96-137; א'

שנאן, "חטאיהם של נדב ואביהוא באגדת חז"ל: לבעיית הסיפור המקראי המורחב באגדת חז"ל", תרביץ מח (תשל"ט), עמ' 201-214; R. Kirschner, "The Rabbinic and Philonic Exegeses of the Nadab and Abihu Incident (Lev. 10:1-6)", JQR 73 (1983), pp. 375-393

4 ויקרא רבה, פר' כ', ט' (דעת ר' לוי. הוא מדגיש שהיו חסרים את המעיל).

5 ויקרא רבה, שם (דעה שניה בשם ר' לוי).

6 בעלי התוספות, בבלי יומא נ"ג ע"א, ד"ה "שהורו", בשם הספרא. בספרא שלפנינו דעה זו אינה מופיעה, אך עמוס חכם (נדב ואביהו, עמ' 106) מעיר שסגנון דומה מופיע בויקרא רבה פר' כ', י', ביחס להתנהגות נדב ואביהוא במעמד הר סיני.

7 מכילתא דמילואים, שם (דעתו של ר' אליעזר, וראה ברש"י אצלנו).

8 ויקרא רבה, פר' כ', ט (שוב, בשמו של ר' לוי).

9 ויקרא רבה, פר' י', ד-ה.

10 ראו על כך במיוחד במאמרו של שנאן שנזכר לעיל, "חטאיהם של נדב ואביהו".

מִלְפָּנֵי ה' וְתֹאכַל אוֹתָם" (י', ב). לדעתו, אין מדובר בשתי יציאות שונות של אש אוכלת, אלא מדובר באותה אש עצמה – בדרכה לאכול את הקורבנות שרפה את נדב ואביהוא. אכן, זו דרכו של הסגנון המקראי – שלא להפסיק בתיאור דבר מה ורק לאחר סיום הדיווח עליו לשוב אל דברים שאירעו תוך כדי הסצנה המתוארת. כלומר, עוד לפני יציאת האש שאכלה את הקורבנות על המזבח, הקריבו נדב ואביהוא אש זרה אשר לא ציווה אותם, אלא שהכתוב מתאר תחילה את הופעת כבוד ה' לעיני כל ישראל, ואז חוזר ומתאר, שאותה האש עצמה שהתגלתה על המזבח היא ששרפה את נדב ואביהוא.

אינני משוכנע שיש לאמץ את דעתו של רשב"ם (וספורנו ונוספים) גם בנוגע לכך שנדב ואביהוא הקטירו את הקטורת במזבח הקטורת בפנים, אך קריאתו שמדובר באותה האש חשובה להבנת הסיפור: מתברר שנדב ואביהוא יצאו נגד התגלות זו, והאש הפורצת שביקשה להתגלות התגברה על אלו שניסו למנוע ממנה להתגלות לעין כול.

לשם הבהרת מעשיהם ותכליתם יש להתמקד ביתר עיון במה שבדיוק עשו נדב ואביהוא. כפי שכבר הערתי לעיל, פרשנים רבים התמקדו באש הזרה וניסו להבין את הבעיה שבדבר. אך בהתמקדות זו הושם בקרן זווית רכיב נוסף במעשיהם שדומה שדווקא הוא העיקר. נדב ואביהוא לקחו את מחתותיהם, וְיִתְּנוּ בָּהֶן אֵשׁ וְיִשְׂמוּ עָלֶיהָ קֶטֶרֶת". כלומר, אין מדובר באש חשופה שאותה הביאו ונדב ואביהוא למזבח אלא באש שמבעירה קטורת.¹³ המחטה נדרשת במקום שבו מקטירים קטורת שלא במקומו הרגיל על מזבח הקטורת, ומתברר שגם בסיפורנו ביקשו נדב ואביהוא להעלות קטורת במקום אחר.¹⁴ היכן ומדוע? לשם בירור העניין יש לבחון תחילה את תפקיד הקטורת במשכן.

קטורת כיסוי

סוגיה זו מורכבת יותר ממה שאוכל להציג בשורות הבאות, אך ברצוני לתמוך בעמדה הרואה בתפקיד הקטורת כיסוי מפני התגלות השכינה. דבר זה נכון בעבודת הקטורת הרגילה אך נכון שבעתיים בעבודת

ואדרבה: ראו את שריפתם על המזבח כאיחוד מיסטי עם האל ושיבחו את המדרגה הגבוהה שהגיעו אליה.¹¹

סיפור זה הוא אחד מהמקרים שריבוי הפירושים מעלה את החשד שמא המקרא במכוון השאיר את חטאם נעלם, או אולי הם כלל לא חטאו ומיתתם נובעת מתכלית אחרת.¹² אך, במקרים אלו עולה גם האפשרות שהחטא ברור למדי, אך לשם חשיפתו יש להפנות את המבט למקום אחר מזה שעניי כל מחפשים בו.

יש שני מוקדים בכתוב שדרכם אפשר לבחון את חטאם: תיאור מעשיהם שהוביל לשריפתם, ודברי משה לאהרן שנאמר מיד לאחר שריפתם. דומה ששילוב שני מוקדים אלו חושף את חטאם, הקשור בטבורו לתכלית היום השמיני. בשיעור הנוכחי נדון במוקד הראשון.

מעשה נדב ואביהוא ושריפתם

"וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נְדָב וְאַבִּיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ

וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אֵשׁ וְיִשְׂמוּ עָלֶיהָ קֶטֶרֶת

וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם.

וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְתֹאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'" (י', א-ב).

פרשנות רשב"ם ליציאת האש שאכלה את בני אהרן מקדמת את הדיון:

"ותצא אש מלפני יי' ותאכל אותם – והוא 'ותצא אש' של פסוק ראשון... אף כאן שני הפסוקים אחד הם: כשיצא האש ותאכל [את העולה] ואת השלמים של מזבח החיצון – כשלקחו בני אהרן והקריבו אש זרה על המזבח הפנימי – ותצא אש מלפני יי' להקטיר קטורת לפנים תחילה, ופגעה בבני אהרן שם ומתו, ואחר כך יצאה משם ובאה על מזבח החיצון ותאכל את העולה" (פירושו לויקרא י', א).

רשב"ם שם לב לזיקה שבין יציאת האש שתוארה בסוף פרק ט' שאכלה את הקורבנות – "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְתֹאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים" (ט', כד), לבין תיאור יציאת האש שאכלה את בני אהרן: "וַתֵּצֵא אֵשׁ

11 וקטורת תמיד, תרביץ כו (תש"ז), עמ' 115-125). כפי שיעלה בדיון למעלה, נראה שבעצם הקטרת הקטורת יש בעיה.

12 הרן הנזכר לעיל נטה לראות את "קטורת המחטות" ואת "קטורת המזבח" כשני אופנים שונים של הקרבת קטורת. כאמור למעלה, נראה יותר שהקטורת הועלתה על מחטה כשהיא הוקרבה מחוץ למקומה הרגיל.

11 ראו על כך אצל: ר' קרא-איונוב קניאל, "לבעור מאהבה", תעודה כו (תשע"ד), עמ' 585-654.

12 היה אף מי שהציע שמדובר בתאונה טרגית שאיננה עונש כלל: S. Levin, "Sense and Incense", JBQ 21 (1993), pp. 242-247.

13 לדעתו של מנחם הרן, הבעיה שבמעשיהם הייתה שהם הבעירו את הקטורת על 'אש זרה' שאיננה ממזבח העולה ("קטורת מחטות

הכללית שסוגרת את הציווי על המשכן וכליו. יושם לב למסגרת הספרותית שמוכיחה שמדובר בחטיבה סגורה בעלת פתיחה וסיום מוגדרים. במקביל למה שנאמר בפתיחת הציווי: "וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם" (כ"ה, ח) נאמר בפסוקי חתימה אלו: "וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (כ"ט, מה). מדוע אם כן, יצאו מזבח הקטורת והכיור מתוך רשימת כלי המשכן והוצבו מחוצה לה?

מאחר שכל שאר הנספחים המצויים לאחר פסוקי החתימה עוסקים בתפעול המשכן, מתברר שיש לראות גם את הכיור ואת מזבח הקטורת כתורמים לתפעול המשכן ולא לעצם הגדרתו כבית ה'. לשון אחר, יש כלים שמגדירים את אוהל מועד כבית ה' – כך למשל, המנורה או השולחן, אשר בלעדיהם הבית חסר מהגדרתו הבסיסית כבית. אולם מזבח הקטורת והכיור אינם אלא מכשירים המאפשרים מגורים בבית. ביחס לכיור הדבר מפורש בכתוב: "וְרָחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מִיָּם וְלֹא יָמְתוּ אוּ בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהַקְטִיר אֵשׁ לַה'. וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיִּיתָ לָהֶם חֵק עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ לְדוֹרָתָם" (שמות ל', יט-כא). כלומר, הכיור מאפשר לכהנים בשר ודם לשרת בקודש. עליהם לרחוץ את ידיהם ואת רגליהם ורק לאחר מכן הם יכולים לגשת אל המזבח. המשכן מוגדר בית ה' גם ללא הכיור, אך כוהנים לא יוכלו לשרת בבית זה ללא הכיור.

מסתבר שדברים דומים יש לומר על מזבח הקטורת. ה' ישכון באוהל מועד גם ללא מזבח הקטורת, אולם יש בו צורך בכדי שכוהנים יוכלו להתנהל במקום זה לצד גילוי השכינה שבתוכו. בלשונו של קאסוטו:

"מזבח הקטורת אינו כלי שייך למושב האלוהות, אלא שייך הוא לפולחן האלוהות מצד בני אדם. לפיכך לא בא תיאורו בפרק כ"ה, בתוך תיאורי הכלים שבמעון האלוהי, אלא מדובר עליו כאן, בראש שורת הפסקות השייכות לסדר העבודה במשכן".¹⁷

כיצד תורמת הקטורת ליכולת הכוהנים לעבוד בבית ה'? הדבר נחשף בעבודת יום הכיפורים: "וְנִתַּן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפָּרֶת אֲשֶׁר עַל

יום הכיפורים שנשענת – כפי שעולה מפתיחתה (ויקרא ט"ז, א) – על מעשה נדב ואביהוא.

תפיסה זו של הקטורת עולה כבר בסדר הציווי על בניית כלי המשכן שבשמות כ"ה-ל"א:¹⁵

1. ארון וכרובים (אשר נמצאים בקודש הקודשים)

2. שולחן ומנורה (אשר נמצאים בקודש)

3. מחיצות המשכן

4. מזבח העולה (אשר נמצא בחצר המשכן)

5. מחיצות חצר המשכן

6. ציווי על הדלקת נר תמיד ובגדי כהונה

7. הציווי על מילוי ידי הכוהנים וקידוש המזבח

8. פסוקי חתימה: "וְנִעַדְתִּי שִׁמָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי. וְקִדְשְׁתִּי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת אֶהָרֹן וְאֶת בְּנָיו אֶקְדַּשׁ לְכַהֵן לִי. וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים. וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם" (שמות כ"ט, מג-מו).

9. השלמות: מזבח הקטורת; מחצית השקל; כיור; הכנת קטורת ושמן המשחה; מינוי בצלאל ואהליאב; ציווי על השבת.

ניכר שסדר הכלים מעוצב במסע גיאוגרפי – מתוככי המשכן החוצה. אך דווקא משום כך בולטים בחריגותם מזבח הקטורת – שלמרות שמיקומו בקודש איננו נזכר לצד הכלים שבפנים, והכיור – שמיקומו אומנם בחצר המשכן, אך הוא איננו נזכר לצד מזבח העולה שבחצר. קשה לקבל את ההצעה של מוצ'יקי, שהציווי על מזבח הקטורת הושם במקום זה כסגירה ספרותית (inclusio) לכלי המשכן הפנימיים, במקביל לארון והמנורה שפתחו את רשימת כלי המשכן.¹⁶ דבר זה היה אפשרי אם חתימת הציווי על המשכן שסוגרת את תחילת הציווי הייתה משולבת לאחר מזבח הקטורת. אולם מזבח הקטורת – כמו גם הכיור – משולב לאחר החתימה

מיקומו הטקסטואלי בסוף הרשימה ולא לצד הכלים הקבועים במקומם, משקף את יכולת התנועה שלו:

C. Meyers, "Realms of Sanctity: The Case of the 'Misplaced' Incense Altar in the Tabernacle Texts of Exodus", in: Texts, Temples and Tradition: A Tribute to Menachem Haran, Winona Lake 1996, pp. 33-46.

17 מ"ד קאסוטו, פירוש על ספר שמות, ירושלים תשי"ב, עמ' 273.

15 על כך ראו: מרכז ההדרכה בתנ"ך, בראשית-שמות: דפים למעיין ולמורה (מכללת הרצוג), תשרי תשנ"ט, עמ' 76-77.

16 Y. Muchiki, "Why the Description of the Altar of Incense was Postponed (Exod 30:1-10), Exegetica 10 (1999), pp. 19-31.

קרול מייסר הציעה, שמאחר שהקטורת מוקרבת ביום הכיפורים בקודש הקודשים, 'מזבח הקטורת' הוא במובן מסוים מזבח נודד.

גם תיאור זמן ההקטרה מחזק כיוון זה: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת וקטירנה. ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים וקטירנה" (שמות ל', n-z). מה ראה הכתוב ליצור קשר בין המנורה לקטרת? מה היינו חסרים לו היה נאמר שיש להקטיר "בבקר בבקר" ו"בין הערבים"? גם כאן קשה לקבל את ההצעה של קאסוטו, "שהודות לריח הנעים של הקטרת לא יורגש במשכן ריח לא נעים של פתילות כבות ושל שמן שרוף".²⁰ התחושה שעולה מפסוק זה היא שיש קשר עמוק בין הטבת המנורה והדלקתה ובין הקטרת הקטרת, ואכן לפי קו המחשבה הרואה את תפקיד הקטרת ככיסוי – הדבר מסתבר. עם הדלקת האור בבית ה' יש גם לדאוג לעמעומו בענן הקטרת, במיסוך עשן, ובכך, הגילוי והכיסוי יורדים חבוקים באוהל מועד.

למעשה, גם אם יחלוק הקורא על הגדרת תפקיד הקטרת בכל השנה כולה, עליו לאמץ את תפקיד הקטרת ככיסוי ביום הכיפורים. יפה הראה הרב אברהם סתיו שלשון הקטרת הקטרת ביום הכיפורים איננו לשון 'הקרבה' אלא לשון 'נתינה': "ונתן את הקטרת על האש לפני ה' וקסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות" (ויקרא ט"ז, ג). מלשון זו הוא למד שביום הכיפורים הקטרת אינה מובאת כקורבן. דבר זה קשור גם בעובדה שהקטרת ביום הכיפורים מובאת על מחתה ולא מוקטרת על המזבח:

"בניגוד לקטרת שבכל יום, הקטרת של יום הכיפורים מוקטרת על גבי מחתה ולא על גבי מזבח, וכלל לא נאמרה בה לשון 'הקטרה' אלא לשון 'נתינה' בלבד. כמו כן, הפסוקים בעבודת יום הכיפורים מתייחסים ישירות לתוצאות ההקטרה, בניגוד לקטרת שבכל יום שאפשר לראות אותה כקרבן רגיל שעיקרו בעצם ההקטרה".²¹

אכן, בשעה שהמפגש עם כבוד ה' מתרחש מחוץ לקודש – המקום הרגיל שבו כוהנים מתהלכים – יש צורך להסיע את ענן הקטרת אל מקום ההתגלות החילופי ולהסתירו. דבר זה חשוב כמובן גם למעשה נדב ואביהוא ביום השמיני למילואים, מפני שגם הם הביאו

העדות ולא ימות" (ויקרא ט"ז, ג). תפקיד הקטרת הוא לכסות את מקום ההתגלות וכך לאפשר לכוהן להתייצב לצדה. יושם לב ללשון שנאמרה ביחס לכיור – "ולא ימותו", הדומה למה שנאמר ביחס לקטרת – "ולא ימות". הדבר אומנם נתון במחלוקת ראשונים, אך דומה שזו הקריאה הפשוטה גם בתחילת פרשת יום הכיפורים: "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארץ ולא ימות פי בענן ארצה על הכפרת" (ויקרא ט"ז, ב). ענן זה אינו אלא ענן הקטרת שאותו יוצר אהרן בקטרת המחתה שנכנסת עמו לקודש הקודשים, שהרי: "מכיוון שאלו הפעמים היחידות שבהן מופיעה המילה 'ענן' בספר ויקרא, והן נמצאות באותה פרישה, מסתבר שהן מתייחסות לאותו הענן".¹⁸

אם כן, תפקיד הקטרת הוא להסתיר את גילוי השכינה ולאפשר לאדם לעמוד נכחה. כשם שלאורך סיפורי נדודי ישראל במדבר ה' התגלה בענן, כך גם במקדשו הוא מתגלה בענן קטרת. כשהתגלות היא יוזמה אנושית – היא מתרחשת בתוך ענן; כשהאדם מבקש ליצור 'סביבה התגלותית', הוא יוצר ענן קטרת שמסתיר את הגילוי.

קריאה זו מסתברת גם לאור מיקום מזבח הקטרת וגם לאור תיאור הזמן של ההקטרה. בתיאור מקום מזבח הקטרת מבליט הכתוב שעליו להיות נוכח הארון והכרובים: "ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארון העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אנעיד לך שמה" (שמות ל', ו). זהו תיאור מפתיע למדי שהרי הפרוכת מבדילה בין המזבח לבין "הכפרת אשר על העדת", כך שמדובר בקו דמיוני שיוצר קשר בין הכלים אך למעשה הם אינם רואים זה את זה. לא נראית השערתו של קאסוטו שסמיכות מזבח הקטרת לכפורת "באה אולי משום שגם על הכפורת וגם על מזבח זה יכפר הכהן ביום הכיפורים".¹⁹ נראה יותר, שחשיבות הצבת מזבח הקטרת בקו ישר עם הארון קשורה בתפקיד הכרובים שמבין שניהם ה' מתגלה – "אשר אנעיד לך שמה". לשון אחר, בעוד תפקיד המנורה להאיר ותפקיד השולחן לשאת על גביו את הלחם, מזבח הקטרת קשור בעצם ההתגלות. עליו ליצור מיסוך עשן שבתוכו ההתגלות יכולה להתרחש.

מדובר בקורבן. הרב סתיו אף הראה שבעוד בכל ימות השנה יש להקטיר שיעור של מנה – פרס בשחרית ופרס בין הערביים – ביום הכיפורים אין שיעור קבוע שיש לעמוד בו: "הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו" (משנה יומא, פ"ה מ"א). גם הלכה זו משקפת תפיסה שלהקטרת הקטרת ביום הכיפורים תפקיד שונה מבשאר ימות השנה.

18 הרב אברהם סתיו, **מבית לפרוכת**, אלון שבות תשל"ו (מהדורה שנייה), עמ' 195. הוא אומנם הסיק מכך מסקנה שונה – עיוין שם.

19 קאסוטו בפירושו לשמות, עמ' 274.

20 קאסוטו, בפירושו לשמות, עמ' 274.

21 שם, עמ' 192-193. זאת בניגוד לעמדת צפנת פענח (מכתבי תורה, קמד) המובאת שם (בעמ' 192), שהציע את ההיפך – שדווקא ביום הכיפורים

